

## ● O SPOLOČENSKEJ FUNKCII PRÍRODOVEDY.

Otázky spoločenskej povahy a funkcie vedy vôbec a najmä prírodovedy sú už dávno predmetom vážneho skúmania pracovníkov marxistickej filozofie. Jej dôležitosť je podmienená jednak ideologickým bojom, jednak aj stále napredujúcim rozvojom vedeckého poznania a potrebou svetonázorovej orientácie vedeckých pracovníkov. Z hľadiska týchto potrieb je písaná aj kniha D. M. Trošina.\*

Autor písal knihu so zameraním objasniť špecifičnosť vzťahu prírody voči spoločenskému životu. Kladié si za úlohu objasniť, v čom je spoločenský zmysel a úloha prírodovedy, aká je súvislosť prírodovedy so spoločenskou výrobou, ďalej so základňou, nadstavbou, triednym bojom atď. Osobitne si všima aj vzťah prírodných a spoločenských vied, ich vzájomná súvislosť a odlišnosť. Z tohto hľadiska rozdeľuje knihu na 4 kapitoly. Prvá, východisková kapitola vysvetľuje marxistické chápanie vedy ako spoločenského javu. Druhá sa zaoberá vzťahom prírodných vied a výroby, tretia vzťahom prírodných vied k základni a nadstavbe. Štvrtá je venovaná rozboru úlohy a postavenia vedy pri budovaní socializmu.

Centrálnym motívom celej knihy je chápanie vedy ako súčasť spoločenského vedomia, ktorá osobitným spôsobom odráža spoločenské bytie a nerozlučne s ním súvisí. Špecifičnosť vedy ako formy spoločenského vedomia autor vidí v tom, že

odráža zákonitosti vonkajšieho sveta a skúma spôsoby a prostriedky ich využívania v praktickej, najmä výrobnej činnosti ľudí. Veda takto svojím vznikom i celým vývinom úzko súvisí s rozvojom výroby.

Medzi dôležité miesta knihy patrí nesporné pokus o formulovanie vnútorných zákonitostí vývinu vedy. Podľa toho tieto zákonitosti spočívajú: 1. v následnosti vo vývine vedy, 2. v boji názorov a kritike, 3. v postupnom charaktere rozvoja vedy. Tieto zákony autor považuje za všeobecne platné pre všetky odvetvia prírodných a spoločenských vied, pričom však spoločenské vedy majú isté špecifičnosti.

Následnosť považuje autor za najdôležitejší zákon rozvoja a obohacovania vedy, za prejav dialektiky relatívnej a absolútnej pravdy. Vysvetľuje, že následnosť vo vývine vedy nejde po línií prevzatia vedeckých faktov predchádzajúceho obdobia a spresňovania teoretických zovšeobecnení. Platí i v oblasti faktického materiálu i v oblasti teoretických zovšeobecnení. Tieto tézy pomerne podrobne rozvádza a argumentuje materiálom z dejín vedy.

Treba ešte poznamenať, že následnosť vo vývine vedy nechápe ako plynulý, ale ako dialektický protirečivý proces. Otázka dialektickej protirečivosti vo vývine vedy, ako aj otázka jej spoločenskej funkcie veľmi úzko súvisí s otázkou triednosti vedy, ktorou sa autor zaoberá v ďalších kapitolách knihy. Z množstva problémov tejto otázky si všimnime iba základné vymedzenie triednosti prírodných vied.

Rozbor problému začína autor analýzou vzťahu vedy voči výrobe. Na mnohých príkladoch dokazuje, že prírodoveda sú-

\* D. M. Trošin, *Mesto i roľ jestestvoznaniya v razvitii obščestva*, Moskva 1961.

visí bezprostredne s výrobnými silami i výrobnými vzťahmi, pričom rieši úlohy, vyplývajúce z rozvoja výrobných síl. Súvislosť s výrobnými silami ide po línii techniky, ďalej technológie a cez formovanie návykov a výrobných skúseností. Podrobne analyzuje aj súvislosť prírodovedy s výrobnými vzťahmi. Poukazuje, že bez štúdia ekonomiky nemožno pochopiť vývin prírodných vied a jeho historické zvláštnosti. Toto štúdium objasňuje, „v čích rukách sa nachádza veda“, ktorá trieda ju ovláda. Postoj týchto tried k rozvoju výrobných síl sa potom prejavuje aj v ich vzťahu k rozvoju prírodných vied.

Na základe uvedenej analýzy autor pristupuje k vysvetleniu vzťahu prírodovedy k nadstavbe. Nesúhlasí so začleňovaním prírodovedy do nadstavby a s názormi o jej triednej povahe. Na druhej strane

vyzdvihuje zainteresovanosť tried na výsledkoch prírodovedy. Prírodoveda je využívaná triednou formou, ktorá je daná ekonomikou spoločnosti. Preto neuznávajú triednej podstaty vedy, ako vysvetľuje, nemôže viesť k zaznávaní súvislosti a pôsobenia tried a základne i nadstavby spoločnosti na prírodovedu.

Ako vidieť, práca sa zaoberá mnohými dôležitými otázkami, o ktorých sa aj u nás diskutuje. I keď práca ako celok nie je vyčerpávajúcím riešením nastolených otázok, treba ju považovať za vítaný príspevok do diskusie. Šírkou problematiky, snahou o dôslednú filozofickú analýzu a riešenie aktuálnych teoretických otázok dobre poslúži filozofickým i prírodovedeckým pracovníkom.

*J. Karásek*